

Las linguas dal Luxemburg – in svilup multifar

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Il congress da Vienna 1815 ha institui a nord da la Frantscha in reginam dals Pajais Bass ed in gronducadi da Luxemburg en uniu persunala. Ma las duas monarchias avevan tradiziuns differentas areguard lur succesiun.** 1890 èni sa separadas; domaduas vivan anc adina aifer lur cunfins. Il Luxemburg ha in cunfin da 148 km cun la Belgia (Vallonia), 135 cun la Germania (Renania e Saarland) e 73 cun la Frantscha (Lorena). La revista «Sprachspiegel» (Berna) ha gist publictà in essai intitulà «Sprachen in Luxemburg» (1) ed in auter davart «Die Stellung des Deutschen in Luxemburg» (2), domadus da l'istoricher Michael Langner (Universitad da Friburg). I suonda ina recensiu.

Trais uffizialas

L'autur rapporta: «Il 2018 ha la cifra da la populaziun luxemburgaisa supera 600 000. 48% na possedan betg la nazionalitad dal gronducadi. 16% fan part da la cuminanza portugaisa, (...) 7,2% da la franzosa, 3,5% da la taliana, 3,4% da la beltga [cunzunt francofona] e 2,2% da la tudestga. Da lavurdi vegnan tiers quasi 195 000 cunfinaris franzos (49,5%), 23% beltgs e 22% tudestgs (...). L'immigraziun ed anc dapli la massa cunfinaria èn il pli savens monolingus; quai maina savens a fricziuns cun luxemburgais indigens. Tar las cassas dal 'Cactus', la Migros dal gronducadi, succeda savens (...) ch'ins na po betg communitgar per luxemburgais (...). Las instituziuns naziunalas (posta, polizia, administraziuns communalas) lavuran senza problem en franzos, luxemburgais e tudestg. Ins respunda generalmain en la lingua da la persuna che fa la dumonda en ina da lezzas trais. Las annunzias en ils trens èn luxemburgaisas e franzosas, sco era las tavlas dals lieus e

MAD

bleras da las vias, ma indicaziuns d'avertiment en las staziuns da viafier savens franzosas e tudestgas (...). Ils blers Luxemburgais indigens legian per tudestg e guardan cunzunt la televisiun tudestga» (p. 101).

La lescha da 1984

L'autur da questas lingias ha fatg vacanzas 1975 a Knapphochscheid en las Ardennas luxemburgaisas, sper il cunfin da la Vallonia e da la Renania tudestga. Cun l'agid d'in indigen hai jau referi en il dia-

lect local tar ina dieta linguistica. Mes infurmant punctuava che ses agen dialect saja tipic da la cuntrada nord dal gronducadi, pia detg different da quel da la «Bassa» sper il flum Mosel ed il cunfin cun la Lorena ed il Saarland. La lescha dals 24 da favrer 1984, per franzos, ha manà ina midada qualitativa:

«1. La langue nationale des Luxembourgeois est le luxembourgeois.

2. Les actes législatifs et leurs règlements d'exécution sont rédigés en français (...).

4 (...) Lorsqu'une requête est rédigée en luxembourgeois, en français ou en allemand, l'administration doit se servir, dans la mesure du possible, pour sa réponse dans la langue choisie par le requérant.»

Langner descriva ils effects dal squitsch linguistic vallon e lorenais: «Francofons monolings che na san betg luxemburgais vegnan segir ad influenzer vinavant l'immigraziun e l'existenza sper il cunfin, tant pli che l'immigraziun da lingua portugaisa emprinda tgunsch franzos (...). La scolina da l'autra vart instruescha luxemburgais e gida ad integrar ils uffants; lezs pon lura occupar plazas en l'administraziun u instituziuns publicas, entant che glied immigrada e cunfinaria lavura en la gastronomia ed en l'industria (...). Oz però pon uffants immigrads emprender era portugais a scola e perfin linguas da l'anteriura Jugoslavia» (pp. 102–103). L'autur punctuescha: «L'immigraziun neolatina vegn plaun a plaun remplazzada da glied cun ragischs slavas (...) e d'umans asiatics. Il luxemburgais sa sviluppa clermain vers ina standardisaziun» (p. 108). Lezza vegn probablmain a favurisar ils dialects da la vart sid dal gronducadi, pli ritga e populada cun la chapitala.

1. Sprachspiegel 4/2019; www.sprachverein.ch; pp. 98–103.
2. V. nota 1, pp. 104–109.